

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена проблемі використання освітніх технологій у навчально-виховному процесі початкової школи на сучасному етапі становлення Нової української школи. Автори аналізують час появи методу проектів у педагогіці, бачення цього поняття сучасними вченими, аналізують сутність проектної технології, звертають увагу на те, що під час використання технології вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань, та визначають основні вимоги, яким має відповідати організація роботи над навчальним проектом. У статті дається схема роботи над проектом та вказуються функції вчителя як організатора проектної діяльності. У статті наведений приклад реалізації проекту "Екологічний марафон" студентами Житомирського державного університету імені Івана Франка під час проходження педагогічної практики. У висновках автори стверджують, що застосування проектної технології в умовах становлення Нової української школи буде стимулювати загальну активність учнів, сприяти створенню плідного освітнього середовища.

Ключові слова: проектні технології, Нова українська школа, організація проектної діяльності.

На сучасному етапі становлення Нової української школи одним з актуальних завдань для вчителів початкових класів є формування ключових компетентностей учнів. У Державному стандарті початкової освіти вказується, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [3, с. 92]. Задля досягнення поставленої мети використовують метод проектів, що дає змогу розвивати мислення дітей, формувати систему технологізованих знань не тільки на уроках, але й у позаурочній діяльності, виховує особистість молодшого школяра. Учителі початкових класів мають не просто навчати дітей, а й привчати самостійно здобувати знання для розв'язання життєвих проблем. У роботі за проектними технологіями пріоритетним є формування вмінь і навичок проектувати власну навчальну діяльність, адже численні дослідження показали, що більшість успішних людей має проектний тип мислення, а їх успіх вирізняється здатністю самостійно проектувати шлях досягнення цілей [1, с. 46].

Метою статті є аналіз проблеми використання проектних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи на сучасному етапі становлення Нової української школи.

Навчальне проектування не являє собою нову технологію. Метод проектування виник у США. Свій початок ця технологія бере з "методу проблем" і експериментальних досліджень Дж. Дьюї, який пропагував ідею навчання на активній основі, через активну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях.

Послідовнику Дж. Дьюї – В. Х. Кілпатрику вдалося вдосконалити систему роботи над проектами. Під поняттям проект у той час розуміли цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини. В. Х. Кілпатрик дав таку класифікацію проектів:

- продуктивний проект, пов'язаний із трудовою діяльністю – доглядом за флорою і фауною, підготовкою макета, конструкторською діяльністю тощо;
- споживчий, тобто споживання в усіх розуміннях – підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг (ремонт одягу, взуття, інформаційні послуги тощо), проекти розв'язання проблем життєзабезпечення табору тощо;
- науково-дослідницький проект;
- дослідження впливу умов догляду за рослинами на врожайність, фізико-математичні проекти, технічні проекти, проекти розв'язання історичних або літературних проблем (які, як правило, поєднуються з дискусійними формами роботи) тощо;
- проект-вправа (проекти навчання і тренування для оволодіння певними навичками).

Проекти як метод привернули увагу і російських педагогів початку ХХ ст. Ідеї проектного навчання виникли в Російській імперії практично паралельно з розробками вчених із США. У 1905 р. під керівництвом російського педагога С. Шацького було створено групу працівників, які робили все для активного запровадження проекту як методу у практику викладання.

Пізніше, в часи СРСР, ідеї проектування почали досить широко використовувати і включати в освіту, зокрема в навчально-виховний процес школи. Але постановою ЦК ВКП(б) 1931 р. метод проектів було засуджено і заборонено через недостатню продуманість і послідовність. Відтоді в Радянському Союзі і пострадянському просторі більше не робилося якихось серйозних спроб відродити цей метод в освітній практиці [4, с. 148–149].

Сучасне бачення методу проектів характеризується наявністю різних поглядів на тлумачення його змісту. Зокрема, в одних авторів це – педагогічна технологія (С. Сисоева та ін.) або проектна технологія, яка відо-

бражає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в навчанні (І. Єрмаков та ін.). Натомість інші педагоги розглядають метод проектів як засіб організації педагогічного процесу, в основу якого покладено взаємодію учнів із навколишнім середовищем, об'єднання навчання з активною діяльністю учнів (Т. Супрун); метод планування цілеспрямованої діяльності учня у зв'язку з вирішенням якогось шкільного завдання в обставинах реального життя (М. Кларін); цільовий навчально-виховний процес, спрямований на виконання суспільно корисних справ (П. Мудров); система навчання, за якої учень набуває знань, умінь та навичок у процесі планування і виконання певних складних завдань – проектів (М. Ярмаченко) [7, с. 131].

Слово “проект” у перекладі з латини буквально означає “кинутий уперед”. У сучасному розумінні проєкт – це намір, який буде здійснено у майбутньому; сукупність певних дій, документів, текстів для створення різного роду теоретичного або практичного продукту; проєкт – це технологічний опис педагогічного процесу і засобів, необхідних для його реалізації.

Педагогічне проектування – це попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності учнів і педагогів. Зміст педагогічного проектування полягає в аналізі педагогічних систем, процесів та ситуацій і розробці технологій їх функціонування. Навчальне проектування орієнтоване, перш за все, на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують впродовж визначеного відрізка часу. Технологія проектування – розв'язання учнем або групою учнів проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, техніки, творчості.

Результати виконання проектів повинні бути “відчутні”: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Таким чином, суть проектної технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають оволодіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка здійснює розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання.

Метою навчального проектування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учня.

Під час використання технології вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиваються пізнавальні навички учнів, формуються вміння самостійно використовувати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо [5, с. 150].

Часто ототожнюють два види діяльності – проектування і дослідження. Дослідження виявляє те, що вже існує, а проектна діяльність створює новий продукт. Проектування передбачає планування, аналіз, пошук, реалізацію, результат (замислив – спроектував – здійснив). Під час дослідження обирається явище, яке викликало питання, й описується за допомогою цифр, графіків, схем, будується модель [4, с. 78].

Організація роботи над навчальним проектом має відповідати таким вимогам:

- 1) формулювання важливої у дослідницькому плані теми проекту, що потребує інтегрованих знань, пошуку інформації для її розв'язання;
- 2) значущість (практична, теоретична, пізнавальна) результатів пошуку;
- 3) організація самостійної пошукової діяльності учнів;
- 4) чітка структура проекту (визначення етапів проекту та їх результатів);
- 5) обов'язкове використання дослідницьких методів: створення проблемної ситуації, висунення гіпотези, методів дослідження, оформлення, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, формулювання висновків.

Тема проекту вибирається залежно від теми уроку чи серії уроків, інтересів і здібностей учнів. Її можуть запропонувати і самі учні.

Результати проектів мають бути матеріальними, тобто відповідно оформленими – відеофільм, альбом, бортжурнал, комп'ютерна газета, альманах тощо.

Загальну схему роботи над проектом можна зобразити у вигляді такої таблиці.

Таблиця

№	Етапи діяльності	Зміст діяльності
1.	Формулювання теми і мети проекту.	Формулювання проблеми, мотивація, висунення гіпотези щодо її розв'язання. Обговорення і пошук інформації учнями.
2.	Планування діяльності в проєкті.	Визначення джерел збору інформації, формулювання завдання і вироблення плану дій учнями.
3.	Дослідження теми проекту.	Збір необхідної інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент).
4.	Аналіз інформації, формулювання висновків.	Аналіз зібраної інформації.
5.	Оцінка результатів.	Демонстрація (презентація) результату, оцінка і підбиття підсумків.

Проектна діяльність – це спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, що має спільну мету, погоджені методи, способи діяльності, направлена на досягнення спільного результату. Неодмінною її умовою є наявність заздалегідь вироблених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проектування (вироблення концепції, визначення цілей і завдань проекту, доступних та оптимальних ресурсів діяльності, створення плану програм та організація діяльності з реалізації проекту) і реалізації проекту, а також його осмислення й рефлексію результатів діяльності [2, с. 3].

Вчитель як організатор проектної діяльності виконує такі функції: допомагає учневі у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує і заохочує учнів, допомагає їм, проте не виконує за них їх роботу. Для цього вчитель має добре знати можливості, інтереси, бажання учнів, бути толерантним і креативним [6, с. 4].

Учитель мусить не тільки ефективно навчати, а й через організацію навчання і власну поведінку сприяти розвитку критичного і творчого мислення учнів, допомагати їх становленню як громадян демократичної правової держави. Для цього йому варто дати учням певний інформаційний та мотиваційний поштовх до роботи, продемонструвати зразки потрібних дій чи поведінки, а далі – виконувати роль консультанта, допомагати критично оцінювати і коригувати хід виконання та результати проекту, якоюсь мірою стати одним із його співвиконавців: авторитетним, проте не авторитарним. Він також має сприяти індивідуальній чи колективній роботі, створювати доброзичливу, сприятливу для роботи атмосферу, підтримувати співробітництво у класі чи у робочій групі учнів, стримувати неконструктивні суперечки і попереджати деструктивні конфлікти. Для цього він має вільно орієнтуватися у міждисциплінарному середовищі, опанувати сучасні комунікативні інтерактивні методи, засвоїти демократичні цінності й упроваджувати їх у проектну роботу з позицій толерантності й права учнів на вільний вибір.

У класі створюються сприятливі умови для дискусії та діалогу, в дитини формуються вміння вільно і коректно висловлювати свої думки навіть тоді, коли вони не збігаються з точкою зору вчителя чи більшості учнів.

Проектна технологія дає змогу одночасно і більш ефективно формувати в учнів низку ключових компетентностей, перш за все, “уміння вчитися”, тобто вміння самостійно здобувати знання у будь-якому вимірі “простору навчання”. Вони вчаться організовувати свою роботу з розв’язання актуальних проблем і досягнення потрібного результату, набувають навичок самоконтролю, самооцінки, самовдосконалення. Співпраця учнів між собою та з учителем під час виконання проектів сприяє формуванню соціальної компетентності демократичної природи. Учні навчаються спільно визначати проблеми і мету діяльності, ефективно співпрацювати, бути ініціативними і відповідальними за ухвалення рішень, обґрунтовано долати суперечки та ін. [6, с. 5].

Студенти ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка під час вивчення методик початкового навчання, проходження педагогічної практики постійно долучаються до створення педагогічних проектів.

Під час проходження педагогічної практики майбутніми вчителями початкової школи в Житомирському екологічному ліцеї № 24 був реалізований проект “Екологічний марафон”, який став дієвим засобом екологічного виховання учнів молодшого шкільного віку в позаурочний час та дав змогу на практиці інтегрувати знання й уміння, набуті ними в ході вивчення різних навчальних дисциплін. Він включав в себе серію виховних заходів, об’єднаних екологічною тематикою.

Мета “Екологічного марафону” – формувати основи екологічної культури та елементи екологічно доцільної поведінки.

Завдання проекту:

- формувати у дітей поняття “екологія”, “екологічна свідомість”, “екологічна поведінка”, її значення;
- здійснювати корекцію екологічних установок особистості щодо ставлення до природних об’єктів;
- сприяти особистому зростанню та саморозкриттю учнів;
- розвивати екологічну свідомість (усвідомлення себе як частинки довкілля), самосвідомість із метою зміни та корекції поведінки.

Для успішного вирішення завдань були використані такі методи: метод бесіди; групова дискусія – розвиває вміння слухати і взаємодіяти між собою; метод аналізу ситуацій – стимулює звертання до досвіду інших та свого (метод екологічної рефлексії, метод екологічної емпатії, метод екологічних асоціацій); ігрові методи (ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, імітаційні, ділові ігри); години вільного висловлювання; спеціальні методики на екологічну тематику (анкета й тест для діагностики рівня сформованості екологічної культури); читання літератури для розвитку екологічної свідомості; майстер-класи зі створення робіт на екологічну тематику (“Творча терапія”); екологічні вікторини та конкурси; екскурсії.

Очікуваний результат:

- здобуття учнями достатньої кількості екологічних знань, які стануть основою для екологічно доцільної поведінки;
- набуття навичок вирішення проблемних ситуацій екологічного характеру;
- сформованість вмінь самостійно працювати для досягнення загальної мети; висловлювати своє бачення екологічних проблем та шляхи їх вирішення.

Оцінка ефективності проекту здійснювалась шляхом констатувального і формувального експерименту.

План реалізації проекту “Екологічний марафон” в 4-А класі ЖЕЛ № 24

- 1) вступна виховна година “Екологія. Проблеми забруднення нашого довкілля”. Тестування для виявлення рівня екологічних знань;
- 2) майстер-клас “Поведінка на природі під час прогулянки й відпочинку”, обговорення екологічних ситуацій. Попередня робота щодо проведення КТС. Отримання індивідуальних завдань для колективної газети;
- 3) екскурсія в парк відпочинку імені Ю. Гагаріна. Тема: “Краса зимового парку. Життя тварин узимку”;
- 4) "Творча терапія": майстер-клас “Краса природи” – виготовлення аплікацій на екологічну тематику;
- 5) виховна година, вільна година висловлювання, аналіз життєвих ситуацій екологічного спрямування;
- 6) екскурсія в музей природи;
- 7) “Творча терапія”: “Моє найяскравіше враження від екскурсії в музей природи”;
- 8) майстер-клас “Догляд за кімнатними рослинами”;
- 9) операція “Допоможемо молодшим друзям”, передача досвіду молодшим класам у догляді за кімнатними рослинами;
- 10) виховна година “Вплив суспільства на природу: позитив і негатив”, ігровий марафон;
- 11) проведення вікторини “Кмітливі й розумні”;
- 12) "Творча терапія": “Я люблю природу”, створення малюнків на екологічну тематику, організація виставки;
- 13) майстер-клас “Жителі природи – наші друзі”, розгляд ситуацій, пов’язаних із поведінкою тварин, екологічні ігри;
- 14) оформлення звітнього колективного бюлетеня “Наш рідний край!”;
- 15) підбиття підсумків реалізації проекту, проведення контрольного зрізу для визначення рівня сформованості екологічної культури.

Отже, проектна діяльність у початковій школі є важливим і ефективним засобом розвитку учнів, залучення до пошукової, дослідницької діяльності, набуття ними особистісного досвіду, культури спілкування та співпраці в різних видах діяльності. Застосування проектної технології в умовах становлення Нової української школи стимулює загальну активність учнів, сприяє створенню плідного освітнього середовища й утвердження системного характеру навчання та самоосвіти, розвитку критичного мислення і творчих здібностей дитини.

Використана література:

1. Анісімова Г. О., Нікулочкіна О. В. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 104 с.
2. Богдан Н. С. Організація дослідної роботи: методичні рекомендації та програми гуртків екологічно-натуралістичного профілю в школах і позашкільних закладах. Київ, 1996. 180 с.
3. Державний стандарт початкової освіти / Типові освітні програми
4. для закладів загальної середньої освіти: 1–2 класи. Київ : ТД “ОСВІТА-ЦЕНТР+”, 2018. 240 с.
5. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. 2-ге вид. Харків : Вид. група “Основа”, 2012. 176 с.
6. Освітні технології : Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2004. 256 с.
7. Федоренко О. І. Основи екології : підручник / О. І. Бондар, А. В. Кудін, О. І. Федоренко. Київ : Знання, 2006. 458 с.
8. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : навч. посібник Київ : ТОВ “Прайдрук”, 2011. 352 с.

References:

1. Anisimova G. O., Nikulochkina O. V. Contemporary lesson in elementary school: traditions and innovations. Rel. 2nd, unchanged. Ternopil : Mandrivets, 2014. 104 p.
2. Bogdan N. S. Organization of research work: methodical recommendations and programs of groups of ecological-naturalistic profile in schools and out-of-school establishments. Kyiv, 1996. 180 s.
3. State Standard of Elementary Education / Typical Educational Programs for institutions of general secondary education: 1–2 classes. Kyiv : TD “EDUCATION CENTER +”, 2018. 240 p.
4. Encyclopedia of pedagogical technologies and innovations / Author-compiler N. P. Navolokov. 2nd form. Harkiv .: View. Group “Basis”, 2012. 176 pp.
5. Educational Technologies: Teaching. guide method / O. M. Pekhota, A. Z. Kiktenko, A. M. Lyubarskaya and others; Ed. O. M. Pekhoti. Kyiv : ASK, 2004. 256 p.
6. Fedorenko O. I. Fundamentals of Ecology: Textbook / O. I. Bondar, A. V. Kudin, O. I. Fedorenko. Kyiv : Knowledge, 2006. 458 p.
7. Chernetska T. I. Contemporary Lesson: Theory and Practice of Modeling : curriculum. manual. Kyiv : “Pridruk” Ltd., 2011. 352 p.

Рудницкая Н. Ю., Гужанова Т. С. Использование проектных технологий в контексте задач Новой украинской школы

Статья посвящена проблеме использования образовательных технологий в учебно-воспитательном процессе начальной школы на современном этапе становления Новой украинской школы. Авторы анализируют время появления метода проектов в педагогике, видение этого понятия современными учеными, анализируют сущность проектной технологии, обращают внимание на то, что при использовании технологии решается целый ряд разноразмерных

дидактических, воспитательных и развивающих задач, которым должна отвечать организация работы над учебным проектом. В статье дается схема работы над проектом и указываются функции учителя как организатора проектной деятельности. В статье приведен пример реализации проекта "Экологический марафон" студентами Житомирского государственного университета имени Ивана Франко во время прохождения педагогической практики. В выводах авторы утверждают, что применение проектной технологии в условиях становления Новой украинской школы будет стимулировать общую активность учащихся, способствовать созданию плодотворной образовательной среды.

Ключевые слова: проектные технологии, Новая украинская школа, организация проектной деятельности.

Rudnitskaya N. Yu., Guzhanova T. S. Use of project technologies in the context of the New Ukrainian School tasks

The article is devoted to the question of the use of educational technologies in the educational process of the elementary school at the present stage of the formation of the New Ukrainian school. The authors analyze the time when the method of projects in pedagogy was introduced, the vision of this concept by modern scientists, analyze the essence of the design technology. They stress the fact that using the technology a variety of multilevel didactic, educational and developmental tasks are being solved and determine the basic requirements that the design technology puts on it organizations. The article gives an example of the project work and specifies the functions of the teacher as the organizer of the project activity. The article gives an example of the "Ecological Marathon" project implementation by the students of Ivan Franko Zhytomyr State University during the pedagogical practice. In the conclusions, the authors claim that the application of design technology in the conditions of the formation of the New Ukrainian school will stimulate the general activity of students, promote the creation of a fruitful educational environment.

Key words: project technologies, New Ukrainian school, organization of project activity.

УДК 377.1

Рузьяк Т. І.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ВПУ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті представлено результати експериментального аналізу стану практики формування професійної культури учнів вищих професійних училищ. Вивлено, що культурологічний компонент професійної культури фахівця сфери обслуговування цілком прийнятно формувати під час навчально-виховного процесу у ПТНЗ. З'ясовано, що є завищена самооцінка культурного рівня, яка здебільшого із часом переростає в низький реальний рівень професійної культури фахівця на момент закінчення навчального закладу. Встановлено параметри процесу формування професійної культури: готовність учня до сприйняття професійної культури, готовність викладача формувати професійну культуру, заходи щодо її формування. Найважливішими чинниками впливу на формування уявлень про цінності, норми, правила та стандарти поведінки виявилися прийоми, що спираються на комунікативні аспекти. Запропоновано заходи щодо підняття рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту у процесі професійної підготовки фахівців сфери обслуговування.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, професійна культура, культурологічний компонент, заходи щодо формування професійної культури.

У сучасних умовах реформування економіки та становлення нових економічних відносин в Україні значно розширюється коло вимог, що висуваються до кваліфікації фахівця, який працює у побутовій сфері. Планомірне тісне інтегрування України у світові торговельні процеси зумовлює необхідність формування нового покоління фахівців, здатних не лише ефективно й грамотно вести торговельні операції, але й дотримуватися вимог професійного етикету, що є загальноприйнятим у цивілізованому світі.

О. Романовський вважає: "Формування і розвиток особових якостей студента значно більшою мірою залежить від особистості викладача, ніж від характеру і змісту спеціально організованих виховних впливів" [3, с. 97]. Перед інженерно-педагогічними працівниками вищих професійних училищ стоять завдання наповнення предметно-функціонального характеру навчання гуманітарним змістом, допомога в цілеспрямованому самостійному осягненні гуманістичних культурних орієнтацій, демонстрація культурно-історичних передумов сучасної цивілізації, сприяння розвитку здібностей особистості.

Умови ринку праці вимагають від системи професійно-технічної освіти системних організаційно-педагогічних зусиль щодо корекції процесу професійної підготовки учнів. Ці зусилля "своєю складовою частиною повинні мати професійну культуру як інтегративний чинник професійної підготовки майбутнього фахівця. Це забезпечить покращення ефективності професійної освіти учнів, стабільність і динамічність просування особистості в оволодінні професією; дозволить поєднати та доцільно використовувати системний, комплексний, соціально-педагогічний, особистісно-діяльнісний, професійно-технологічний підходи у процесі навчання та виховання майбутнього кваліфікованого робітника" [4, с. 243].